

- Ömer Miraç Yaman, *Apaçi gençlik. Gençlerin toplumsal davranış ve yönelimleri: İstanbul'da "Apaçi" altkültür grupları üzerine nitel bir çalışma*, İstanbul: Açılım Kitap, 2013, 429 s.

Değerlendiren: İlkay Demir*

Geçen yıl "Ergenlik Psikolojisi" dersinde gençlik kültürü kavramını tartışırken öğrencilerime Türkiye'de Batı'dakine benzer gençlik altkültürleri olup olmadığını sordüğümde, kendi aralarında gülüşerek "apaçiler" yanıtını verdiler. Apaçilerin kim olduklarını, nasıl bir kültürü ve bireyleri ifade ettiğini sorduğumdaysa saç biçimlerinden, giysilerinden, arabesk-rap olarak tanımladıkları müzik türünden, danslarından, hâl ve tavırlarından örnekler verdiler. O tartışma içerisinde Apaçinin kim olduğunu tam olarak tanımlayamasak da bu gençlerin alt sınıftan geldikleri, yoksul semtlerde yaşadıkları ve bir arayış içinde oldukları konusunda ortak bir gözlemin olduğunu söyleyebilirim. Derste yaptığımız Apaçi gençler tartışması, bu konuyla ilgili araştırmalara ne denli ihtiyaç duyulduğu saptamasıyla noktalandı. Tam da birkaç ay sonra elime Ömer Miraç Yaman'ın Apaçi Gençlik kitabı geçti. Türkiye'de gençlerle, gençlik kültürüyle, günümüz gençlerinin özellikleri, tercihleri, yaşam biçimleriyle ilgili kamusal alanda çok fazla tartışma yürütülmesine karşın -ne yazık ki gençlik araştırmaları bir çalışma alanı olarak- söz konusu tartışmalar için ufuk açıcı olabilecek düzeye erişmiş değil. Bir biçimde farklı ortamlarda dile getirilen müphem gençlik kategorileri, konuyla ilgili saha çalışmaları olmaksızın genelgeçer kavramlar üzerinden konuşuluyor; rockçılar, emolar, Apaçiler ve daha birçok kategorik kültür ve altkültür birbirinin içine geçen, birbirinin yerine kullanılan genellemelerle, aşırı yorumlarla ya da ön yargılarla tartışma konusu oluyor. Dolayısıyla, Türkiye'de farklı gençlik kategorileri ve kültürlerine dair derinlemesine, ampirik, zengin yöntemlerle desteklenen çalışmalara çok fazla ihtiyacımız olduğunu düşünüyorum. Tam da bu nedenle Yaman'ın Apaçi Gençlik kitabına ilişkin bir inceleme yazısı önerildiğinde severek kabul ettim. Üstelik Yaman'ın kitabı genel bir kavramsal incelemenin ötesinde, geniş ölçekli bir araştırmanın ürünü olarak karşımıza çıkıyor. Apaçi olgusunun tarihsel, kültürel, toplumsal arka planına ilişkin karşılaştırmalı bir incelemenin yapıldığı giriş bölümünün ardından yazar, ilerleyen bölümlerde Türkiye'de Apaçiler olarak adlandırılan genç grubun aslında kim olduğunu anlamaya yönelik gerçekleştirdiği saha çalışmasını tüm aşamalarıyla ayrıntılandırıyor ve bu geniş çaplı ve emek yoğun nitel çalışmayla gençlik araştırmaları alanına önemli bir kaynak sağlamış oluyor.

Türkiye'de gençleri tanımaya, anlamaya yönelik araştırmalarda gençleri onların dili, yaşantıları, ifadeleri aracılığıyla daha derinlemesine ve "içeriden" inceleme olanağı veren nitel yöntemler yerine anket ve survey tipi çalışmalara daha fazla başvurulduğu görülmekte. Bu açıdan Yaman'ın çalışması kullandığı nitel veri toplama yöntemleri ile önemli bir zenginlik içeriyor. Yaman çalışmasında hem Apaçi olarak adlandırılan genç-

* Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Ana Bilim Dalı.

lerle hem de onlarla yoğun olarak temas eden farklı kesimlerden bireylerle (kuaförler, kafe sahipleri, okul psikolojik danışmanları, liseli gençler gibi) yaptığı derinlemesine bireysel görüşmeler ve odak grup tartışmalarının yanı sıra; konuyla ilgili videolar, fotoğraflar ve sosyal medya yazışmalarından oluşan geniş çaplı bir doküman arşivinden ve araştırma sahasındaki beş aylık zaman zarfı içindeki gözlemlerinden yararlanarak konuya ilişkin kapsamlı bir bakış açısı geliştirmeyi hedeflemiş.

Çalışmanın amacına paralel olarak bulgular iki hatta ilerliyor: Apaçi olarak tanımlanan gençlerin gözünden Apaçılık ve onlarla ilişki hâlinde bulunan bireyler açısından Apaçılık. Benim çok büyük heyecanla izlediğim ve çok şey öğrendiğim birinci hatta geçmeden önce, çalışmanın “diğerlerinin gözüyle Apaçiler” olarak tanımlayabileceğim ikinci hattıyla -daha doğrusu ikinci hattın metodolojiyi zorlayan yönleriyle- ilgili bir itirazımdan söz etmek istiyorum. Fenomenolojik yöntem en genel anlamıyla ortak, üzerinde herkesin uzlaştığı bir gerçeklik tasavvurundan ziyade bireyin yaşadığı ve deneyimlediği gerçekliğin araştırılmasına dayanır. Gerçeğin öznelliği, o gerçeği yaşayan ve deneyimleyen bireye dikkatimizi çeker. Bu anlamıyla Apaçi olarak adlandırılan gençlerle yakın sosyal temas içerisindeki bireylerin araştırmaya dâhil edilmesi, konuyla ilgili çeşitli bakış açılarını anlamamıza yardımcı olmakla birlikte; aslında Apaçılığın fenomenolojisini değil, Apaçılığın toplumsal temsillerini anlamamızı sağlıyor. Yaş, eğitim durumu, meslek, gençlerle temas biçimleri/süreleri gibi pek çok açıdan büyük farklılıklar gösteren, son derece heterojen ve amorf bir grubun “Apaçılık” algı ve deneyimlerinden elimizde, gençleri zaman zaman kriminalize eden, ötekileştiren, etiketlenen ya da tamamen kurbanlaştıran, grubun seçici algı ve genellemelerinden oluşmuş toplumsal bir söylem kaldığını düşünüyorum. Elbette Yaman, bu toplumsal söylemi gençlerin kendi anlatıları, onlara dair gözlemleri ve yorumlarıyla harmanlayarak meselelerin aslında çok boyutlu doğasını da görmemize olanak sağlıyor.

Gençlik çalışmaları alanına ilgi duyan bir araştırmacı olarak çalışmanın gençlerin gözünden kendi deneyimlerinin ve yaşantılarının ne anlama geldiğini anlamaya odaklanan hattını kendi adıma çok daha kapsayıcı, zengin ve ufuk açıcı bulduğumu söylemeliyim. Bu eserden, yoksul olma ve göçmen olmanın birleşerek, dışlanma ve ötekileştirilme aracılığıyla gençlerin aidiyet ve birey olma arayışlarına nasıl katkı yaptığını öğrendim. Ayrıca yazar, kentten dışından kentte içinde var olmaya çabalayan gençlerin; saç biçimleri, giyim tarzları, dinledikleri müzik ve eğlenme biçimlerinin aslında bahsedilen çabanın nasıl bir parçası olduğunu ayrıntılarıyla resmetmiş. Çalışmanın benim için diğer bir ufuk açıcı kısmı ise “Apaçılık” olarak ortaya çıkan bu görünümün de aslında bütünsel bir kimliği değil, Batı’nın Doğu’yla, zılgıtın dansla, eğlencenin çaresizlikle iç içe geçtiği çok parçalı, ayrıştırılarak tanımlanması olanaklı olmayan bir kimliği ifade etmesi oldu. Kitapta bu parçalılığın, kendi içerisinde de (“Apaçiler-en Apaçiler”, “Dizolar”, “Karakafalar” ve “Taşkafalar” biçiminde) eğitimsel, sınıfsal ve etnik hiyerarşiler bağlamında nasıl yeni parçalanmalara yol açtığı, çok zengin örneklerle, gözlemlere ve anlatılara başvurarak anlatılıyor. Yaman’ın çalışmasıyla ortaya çıkan Apaçi genç için gençlik; aidiyet, var olma, saygı görme (başka bir ifadeyle birey olma)

arayışları ile parçalılık, kültürel çelişkiler ve dışlanmalar arasında kısa süreli ve yetişkinliğe geçişin çok ani yaşandığı bir dönem. Üstelik kitap bize gençlerin yaşantılarının umutsuzluk, tükenmişlik güçsüzlük duygularıyla nasıl harmanlandığını da gösteriyor. Yani, koşullarıyla başa çıkmanın bir yolu olarak kuşandıkları bu çok parçalı zırhı ancak "kaçınılmaz olan"la yüzleşene kadar (askerlikten/evlilikten sonra kendilerini bekleyen yetişkin yaşantısı) taşıyabileceklerinin farkında olan ve çaresizlik ile idealleri arasında sıkışan gençlerle yüz yüze getiriyor bizi.

Nitel bir çalışmanın ne derece güçlü olduğunun bizi, anlatmaya çalıştığı gerçekliğe yaklaştırmayı başarıp başaramadığına bağlı olduğundan sıklıkla söz edilir. Ben Yaman'ın çalışmasını okuduğum süre zarfında bazen gülümseyerek bazen öfkelenerek bazense hüznlenerek o gençlerin yaşamlarına dâhil olduğumu hissettim; böyle buluşmaların, karşılaşmaların hem araştırmaya konu olanları hem araştırmacıları hem de okurları zenginleştirdiğine inanıyorum. Sonuç olarak Apaçi gençleri toplumsal davranış ve yönelimleri açısından anlamaya ve bu altkültüre dair bütünlüklü bir çerçeve çizmeye çalışan bu çalışmanın alanda (yalnızca sosyoloji değil, eğitim, sosyal politikalar ve psikolojik bilimler alanında da) bir ilk olarak ciddi bir boşluğu dolduracağını, araştırmacıların bu meseleye ilişkin anlayış geliştirmelerine ve yeni sorular sormalarına önemli katkılarda bulunacağını düşünüyorum.